

DOI: [https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.10\(183\).01](https://doi.org/10.31392/UDU-nc.series15.2024.10(183).01)
УДК: 796.062.4:355.237.3

Андрейчук В.Я.

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, старший викладач кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. Львів,
<https://orcid.org/0000-0002-9099-5413>

Бабич М.О.

викладач кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. м. Львів,
<https://orcid.org/0000-0003-1212-7167>

Шевців У.С.

кандидат наук з фізичного виховання і спорту, доцент, доцент кафедри фітнесу та рекреації, Львівського державного університету фізичної культури імені Івана Боберського, м. Львів,
<https://orcid.org/0000-0002-3586-5106>

Борзило О.Ю.

викладач кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту Військового інституту танкових військ Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»,
<https://orcid.org/0009-0007-7698-1107>

Зонов О.В.

заступник начальника кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту Військового інституту танкових військ Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків,
<https://orcid.org/0000-0002-3757-7108>

Корховий Р.О.

старший викладач кафедри фізичного виховання, спеціальної фізичної підготовки і спорту Військового інституту танкових військ Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут», м. Харків,
<https://orcid.org/0009-0001-8161-6987>

Сеник Р.М.

кандидат педагогічних наук, начальник навчально-спортивної бази літніх видів спорту Міністерства оборони, м. Львів,
<https://orcid.org/0000-0003-1212-7167>

ФОРМУВАННЯ У ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ, ЯКІ МАЮТЬ ВІДХИЛЕННЯ У СТАНІ ЗДОРОВ'Я МОТИВАЦІЇ ДО ЗАНЯТЬ З ФІЗИЧНОЇ ПІДГОТОВКИ

Анотація. Важливість фізичної підготовки на сьогоднішній день беззаперечно має актуальність у вирішенні завдань готовності військовослужбовців до виконання поставлених розпоряджень військово-професійної діяльності.

Відомо, що одним із провідних чинників, що впливають на стан здоров'я військовослужбовців з обмеженими можливостями здоров'я, є дотримання режиму рухової активності, що у свою чергу сприяють та відіграють важливу роль заняття з фізичної підготовки і спорту. Систематичне формування потреби до занять з фізичної підготовки і спорту залежить, насамперед, тільки від самої особистості, її уподобань, переконань та інтересів, тобто мотивації. Тому одним із пріоритетних напрямів діяльності фахівців, які беруть участь у реабілітації та адаптації військовослужбовців з обмеженими можливостями здоров'я, є формування мотивації на заняттях з фізичної підготовки і спорту в умовах, які склалися у нашій державі після вторгнення з боку агресора РФ.

Стаття присвячена висвітленню та аналізу проблемних питань, що потребують особливої уваги у питаннях допомоги інтеграції військовослужбовців, які мають відхилення у стані здоров'я або отримали важкі каліцтва під час бойових дій, у соціальне середовище та подальшу їх мотивації до участі та залучення до заходів фізичного виховання.

Ключові слова: військовослужбовці, мотивація, здоров'я, фізична підготовка, обмежені можливості, фактори.

Andreychuk V., Babych M., Shevtsiv U., Borzilo O., Zonov O., Korkhovi R., Senyk R. Motivating servicemen with health problems to engage in physical training physical training. The importance of physical training today is undoubtedly relevant in solving the problems of military personnel's readiness to fulfill the assigned tasks of military and professional activities.

It is known that one of the leading factors affecting the health of servicemen with disabilities is compliance with the regime of physical activity, which in turn is facilitated and played an important role by physical training and sports. The systematic formation of the need for physical training and sports depends primarily on the individual, his or her preferences, beliefs and interests, i.e. motivation. Therefore, one of the priority areas of activity of specialists involved in the rehabilitation and adaptation of servicemen with disabilities is the formation of motivation in physical training and sports in the conditions that have developed in our country after the invasion of the Russian aggressor.

The article is devoted to highlighting and analyzing the problematic issues that require special attention in terms of helping to integrate servicemen who have health problems or have been severely injured during hostilities into the social environment and further motivate them to participate and engage in physical education activities.

Key words: military personnel, motivation, health, physical fitness, disabilities, factors.

Постановка проблеми. Наукові дослідження провідних вчених [1; 8] доводять, що участь у спортивних змаганнях – найсильніший стимул для людей з обмеженими можливостями бути активними, що у свою чергу ставить перед нами наукове завдання інтеграції людей з обмеженими можливостями в це середовище. військовослужбовців, які отримали важкі поранення під час участі у бойових діях бою, після їхнього відновлення та медичної реабілітації. Реабілітація та соціальна інтеграція військовослужбовців з обмеженими можливостями за допомогою фізичної підготовки залишається актуальною і потребує вирішення низки проблем [2; 6; 10].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науковими дослідженнями провідних вчених [4; 7; 9] доведено, що службова діяльність військовослужбовців силових структур наповнена великою кількістю чинників ризику, що можуть стати приводом погіршення їх здоров'я та зниження боєздатності. Поранення, контузії тощо та їх наслідки є достатньо поширеними порушеннями стану бойової готовності військовослужбовців, що брали участь у бойових діях [2; 3]. Водночас мотивація до занять та адаптація військовослужбовців, які мають відхилення у стані здоров'я за допомогою засобів фізичної підготовки, повинна носити комплексний характер.

Таким чином, постає завдання у пошуку та виявленні ефективних засобів та факторів, які позитивно впливають на мотивацію військовослужбовців з обмеженими можливостями здоров'я до занять фізичною активністю та участь у спортивних заходах.

Мета дослідження – проаналізувати та виявити фактори, що позитивно впливають на мотивацію військовослужбовців з обмеженими можливостями здоров'я до заняття фізичною активністю та їх участь у масових спортивних заходах.

Матеріал і методи. Для досягнення мети використовували комплекс загальнонаукових методів дослідження – анкетування, опитування, бесіди, педагогічне спостереження, методи математичної статистики [5]. Дослідження було організовано та проведено з військовослужбовцями Національної академії сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного. В експерименті взяло участь 84 військовослужбовця, що перебували у групі лікувальної фізичної культури, приймали участь у веденні бойових дій, мали незначні відхилення у стані здоров'я та які перебували на реабілітації та професійній перепідготовці. Допомогу в організації та проведенні дослідження надавали медичні працівники НАСВ.

Всі учасники дослідження дали свою інформовану згоду на участь в експерименті: їх проводили відповідно до етичних стандартів Гельсінської декларації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Встановлено, що найбільш значущим мотивами для занять фізичною підготовкою і спортом є поліпшення власного стану здоров'я, удосконалення та розвиток основних фізичних якостей, підвищення рухової активності та бажання відпочинку, розваги (табл. 1).

Таблиця 1

Результати суб'єктивної думки військовослужбовців щодо основних мотивів для занять фізичною підготовкою і спортом (n=84)

Мотиви заняття фізичною підготовкою і спортом	Ранг	X (бал)	M (бал)
покращення стану власного здоров'я	1	9,17	0,14
удосконалення та розвиток основних фізичних якостей	2	8,94	0,18
покращення рухової активності	3	9,06	0,16
виховання морально-вольових якостей	4	7,44	0,34
прагнення показати свої найкращі здібності	5	8,04	0,32
отримання задоволення	6	8,53	0,19
відпочинок, розважання	7	8,54	0,22
бажання бути корисним суспільству	8	6,03	0,41
збільшення кола друзів та спілкування	9	7,58	0,23
позбавлення шкідливих звичок	10	5,43	0,36

Високий ранг мотиву «підвищити рухову активність» зумовлений тривалим перебуванням респондентів у замкнутому просторі з обмеженим колом спілкування та відсутністю можливості вільного переміщення. Серед найменш значущих мотивів для військовослужбовців, які мають відхилення у стані здоров'я, можна виділити – бажання позбутися шкідливих звичок, виховання морально-вольових якостей, а також бажання бути корисним суспільству. Аналіз і ранжування представлених мотивів у даному дослідженні підкреслюють унікальність мотиваційного аспекту у респондентів. Це свідчить про необхідність врахування специфічних мотиваційних чинників під час розроблення програм фізичної реабілітації та адаптації для цієї групи військовослужбовців. Також варто зазначити, що значущість і ранг мотивів для військовослужбовців відрізняється від попередніх досліджень, однак це твердження потребує проведення додаткових досліджень.

Під час дослідження було висунуто гіпотезу про те, що мотивація військовослужбовців, які мають відхилення у стані здоров'я до занять фізичною підготовкою і спортом пов'язана з рівнем їхніх знань у цій галузі та досвідом занять у минулому. Для перевірки цього припущення було проведено анкетування, спрямоване на визначення наявності знань і навичок у сфері фізичної культури і спорту.

Опитування показало, що більшість військовослужбовців не володіють спеціальними знаннями або навичками у сфері фізичної культури і спорту, проте 54 осіб (64,3%) висловили бажання розширити свої знання та навички у сфері фізичної культури та спорту. Також можна відзначити, що більшість опитаних 64 особи (76,2%) вважають, що фізичні вправи можуть допомогти їм поліпшити здоров'я і самопочуття.

Аналіз результатів опитування щодо наявності досвіду занять фізичною культурою (підготовкою) і спортом до отримання поранення показав, що активність респондентів вирізняється нерегулярністю. Відповіді респондентів розподілилися таким чином: 36% - не займався; 17% - займався регулярно; 21% - займався нерегулярно; 26% - займався тільки під час підготовки до перевірок. При цьому більшість опитаних, які не займаються фізичними вправами, стверджують, що не займалися через високу завантаженість завданнями військово-професійної діяльності. У процесі бесіди багато респондентів, пояснюючи пасивність у заняттях фізичними вправами, не визнавали зв'язку фізичної підготовки і процесу військово-професійної діяльності. З чого можна припустити, що важлива роль у формуванні мотивації до занять фізичними вправами належить розумінню необхідності занять як провідного чинника у підтримці здоров'я та підвищення ефективності військово-професійної діяльності. Реалізація цього припущення вимагає регулярного педагогічного впливу на особистість військовослужбовців через переконання і пояснення, спрямовані на стимуляцію внутрішньої переконаності в необхідності включення занять фізичними вправами в повсякденну життєдіяльність.

Виявлення взаємозв'язку між мотивацією та знаннями про фізичну підготовку і спорт у військовослужбовців показало, що деякі мотиви були пов'язані з більш високим рівнем знань, у той час як інші мотиви не показали значимого зв'язку (табл. 2).

Таблиця 2

Кореляційні зв'язки між мотивами та
знаннями в галузі фізичної культури і спорту (n=84)

Взаємозв'язок питань (r), p<0,05	Чи володієте Ви знаннями в галузі фізичної культури ?	Чи володієте Ви методичними вміннями в галузі фізичної культури ?	Фізичні вправи можуть допомогти Вам поліпшити стан Вашого здоров'я і самопочуття?	Чи знаєте Ви спрямованість і зміст паралімпійського спорту?
Поліпшити стан власного здоров'я	0,88	0,81	0,95	0,85
Поліпшити фізичну підготовку	0,90	0,79	0,89	0,87
Поліпшити рухову активність	0,91	0,73	0,97	0,94
Виховати морально-вольові якості	0,68	0,65	0,43	0,89
Прагнення показати свої найкращі здібності	0,53	0,64	0,57	0,87
Отримання вражень	0,55	0,47	0,27	0,65

Наприклад, мотив поліпшення стану власного здоров'я мав позитивну кореляцію з наявністю знань про фізичну культуру (підготовку) і спорт. Це може вказувати на те, що військовослужбовці, які прагнуть поліпшити своє здоров'я, володіють спеціальними знаннями про фізичну активність. З іншого боку, мотиви «виховання морально-вольових якостей» та «бажання бути корисним суспільству» не показали значущого кореляційного зв'язку з рівнем знань про фізичну культуру (підготовку) і спорт. Це може вказувати на те, що ці мотиви можуть бути менш пов'язані з інтересом до отримання знань у цій галузі. Таким чином, результати вказують на те, що знання про роль фізичних вправ у підтримці здоров'я сильно корелюють із мотивацією до поліпшення стану здоров'я та фізичною підготовкою, а також до підвищення рухової активності.

Висновки. Таким чином, за результатами дослідження та теоретичної концепції формування мотивації до занять фізичною культурою і спортом визначено основні напрями діяльності фахівців щодо її формування: організація системної роботи з військовослужбовцями з обмеженими можливостями здоров'я щодо підвищення знань стану власного здоров'я, роз'яснення можливостей підвищення його рівня засобами фізичної підготовки і спорту на всіх етапах реабілітації та адаптації; включення до навчально-методичних зборів із фахівцями фізичної підготовки питань із проблем підтримання здоров'я військовослужбовців з обмеженими можливостями здоров'я засобами фізичної підготовки і спорту; розробка спеціальних індивідуальних програм тренувань і занять фізичною культурою для військовослужбовців за місцем проходження військової служби з урахуванням наявних умов; залучення військовослужбовців, які мають відхилення у стані здоров'я до масових спортивних заходів за місцем проходження служби як у ролі учасників, так і для суддівства.

Література

1. Анохін Є.Д. Формування мотивації курсантів військових навчальних закладів до занять фізичною підготовкою як невід'ємна передумова підвищення її ефективності. Матеріали відкритої науково-методичної конференції „Фізична підготовка військовослужбовців. 29-30 квітня 2003. К., НУФВСУ, 2003, С. 100-104.
2. Матвейко О. Застосування засобів фізичної підготовки для прискорення реабілітації військовослужбовців після отримання травм. Молодіжний науковий вісник. 2017;27:161–166 [Ukrainian].
3. Мельников А. В., Шинкарук В. О., Волошин В. В. Гігієна фізичного виховання та спорту. 3б. наук. пр. Національної академії Держ. прикордон. служби України. Серія: Педагогічні науки. 2016;1(3), с. 103–114.

4.Первачук О., Одеров А., Гунченко В. та ін. Взаємозв'язок військово-професійної підготовки та фізичної підготовленості військовослужбовців. Фізичне виховання, спорт і культура здоров'я у сучасному суспільстві. Волин. нац. ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2024;1(65):10-17. <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2024-01-10-17>.

5.Шиян Б. М., Єдинак Г. А., Петришин Ю. В. Наукові дослідження у фізичному вихованні та спорті : навч. посіб. Кам'янець-Подільський : Друкарня «Рута», 2012. 280 с.

6.Klymovych, V., Oderov, A., Romanchuk, S., Dunets-Lesko, A., Liudovyk, T., Lishchuk, V., Baldetskiy, A. (2021) Combat army system – as a means of increasing and improving the physical fitness of servicemen of the armed forces. Bulletin of the Kamianets-Podilskiy National University named after Ivan Ohienko. Physical education, sports and human health. Vol. 22 (2021). pp. 5-10. <https://doi.org/10.32626/2309-8082.2021-22.15-10>.

7.Oderov A., M.Korchagin, S.Romanchuk, et.al. Correlation of Physical Fitness and Professional Military Training of Servicemen. SportMont Journal. 2020; 18(2): 79-82. <http://dx.doi.org/10.26773/smj.200612>.

8.Oderov, A., Romanchuk, S., Kuznetsov, M., Dunets-Lesko, A., Lesko, O., Olkhovyi, O. (2017). Innovative approaches for evaluating physical fitness of servicemen in the system of professional training. J. of Physical Education and Sport, 17 (Suppl. Issue 1), 23-27.

9.Romanchuk S., Nebozhuk O., Oderov A., Lesko O., Pylypchak I. et.al. Analysis of the dynamics of physical development of cadets as a result of the application of crossfit equipment. Slobozhansky scientific and sports bulletin. 2022; 26 (4): 133-140. <https://doi.org/10.15391/snsv.2022-4.006>.

10.Romanchuk S., Oderov A., Nebozhuk O., Ripak M., Matveiko O., Lashta V., Klymovych V., Tymochko O. A Research on Functional State of Nervous System of Servicemen with Post-Concussion Syndrome with Using Screening Tests. Волинський національний ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, 2022;3(59), с. 69-76. <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2022-03-69-76> [Ukrainian].

References

1.Anokhin Ye.D.(2003). Formuvannya motyvatsii kursantiv viiskovykh navchalnykh zakladiv do zaniat fizychnoiu pidhotovkoiu yak nevidienna peredumovy pidvyshchennia yii efektyvnosti [Formation of motivation of cadets of military educational institutions for physical training as an integral prerequisite for improving its effectiveness]. Materialy vidkrytoi naukovo-metodychnoi konferentsii „Fizychna pidhotovka viiskovosluzhbovtiv. 29-30 kvitnia 2003. K., NUFVSU, pp. 100-104 [Ukrainian].

2.Matveiko O.(2017).Zastosuvannya zasobiv fizychnoi pidhotovky dlia pryskorennia reabilitatsii viiskovosluzhbovtiv pislia otrymannia travm [The use of physical training equipment to accelerate the rehabilitation of servicemen after injuries]. Molodizhnyi naukovyi visnyk.;27:161–166 [Ukrainian].

3.Melnikov A.V., Shynkaruk V.O., Voloshyn V.V.(2016). Hihiena fizychnoho vykhovannia ta sportu [Hygiene of physical education and sports]. Zb. nauk. pr. Natsionalnoi akademii Derzh. prykordon. sluzhby Ukrainy. Serii: Pedagogichni nauky.;1(3), pp. 103–114 [Ukrainian].

4.Pervachuk O., Oderov A., Hunchenko V. ta in.(2024). Vzaiemozviazok viiskovo-profesiinoi pidhotovky ta fizychnoi pidhotovlenosti viiskovosluzhbovtiv [Interrelation of military professional training and physical fitness of servicemen]. Fizychno vykhovannia, sport i kultura zdorovia u suchasnomu suspilstvi. Volyn. nats. un-t im. Lesi Ukrainky. Lutsk,1(65):10-17 <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2024-01-10-17> [Ukrainian].

5.Shiyan, B. M., Iedynak, G. A., Petryshyn, Yu. V. (2012). Naukovi doslidzhennia u fizychnomu vykhovanni ta sporti [Scientific research in physical education and sports]. PE Oyum Publishing House, Kamianets-Podilsky. p. 280 [Ukrainian].

6.Klymovych, V., Oderov, A., Romanchuk, S., Dunets-Lesko, A., Liudovyk, T., Lishchuk, V., Baldetskiy, A. (2021). Combat army system – as a means of increasing and improving the physical fitness of servicemen of the armed forces. Bulletin of the Kamianets-Podilskiy National University named after Ivan Ohienko Vol. 22 (2021). pp. 5-10. <https://doi.org/10.32626/2309-8082.2021-22.15-10> [Ukrainian].

7.Oderov A., M.Korchagin, S.Romanchuk, et.al.(2020). Correlation of Physical Fitness and Professional Military Training of Servicemen. SportMont Journal. 2020; 18(2): 79-82. <http://dx.doi.org/10.26773/smj.200612> [Montenegro].

8.Oderov, A., Romanchuk, S., Kuznetsov, M., Dunets-Lesko, A., Lesko, O., Olkhovyi, O. (2017). Innovative approaches for evaluating physical fitness of servicemen in the system of professional training. J. of Physical Education and Sport, 17 (Suppl. Issue 1), 23-27 [Romania].

9.Romanchuk S., Nebozhuk O., Oderov A., Lesko O., Pylypchak I. et.al. (2022). Analysis of the dynamics of physical development of cadets as a result of the application of crossfit equipment. Slobozhansky scientific and sports bulletin, 26(4), 133-140. <https://doi.org/10.15391/snsv.2022-4.006> [Ukrainian].

10. Romanchuk S., Oderov A., Nebozhuk O., Ripak M., Matveiko O., Lashta V., Klymovych V., Tymochko O. A (2022).Research on Functional State of Nervous System of Servicemen with Post-Concussion Syndrome with Using Screening Tests. Волинський національний ун-т ім. Лесі Українки. Луцьк, ;3(59), с. 69-76. <https://doi.org/10.29038/2220-7481-2022-03-69-76> [Ukrainian].